

270 let od Nagelových speleologických průzkumů v Moravském krasu

Petr Zajíček

Moravský kras je kolébkou naší speleologie. První ucelenější publikace o podzemních krasových jevech vznikly na tomto území v 17. století. Pak následoval první historicky ověřený sestup na dno Macochy v roce 1723.

Systematický speleologický průzkum známých jeskyní Moravského krasu učinil o čtvrt století později matematik císařského dvora Josef Anton Nagel. Dá se říci, že byl prvním profesionálním speleologem Evropy.

Beduzziho vyobrazení prostor spodního patra Sloupských jeskyní. Foto Archiv SJČR

J. A. Nagel byl velmi široce vzdělaným člověkem. Jeho schopnosti vynikaly v technických i v přírodních vědách. Narodil se 3. 2. 1717 v Rietbergu ve Vestfálsku. Jeho rodina nebyla příliš zámožná. Vystudoval na gymnáziu v Paderbornu. Univerzitu pak zakončil ve čtyřicátých letech ve Vídni. Krátkou dobu působil jako revizor dolů v Solnohradu u Prešova a od roku 1747 již plnil úkoly císařského dvora a nově vzniklého matematického kabinetu.

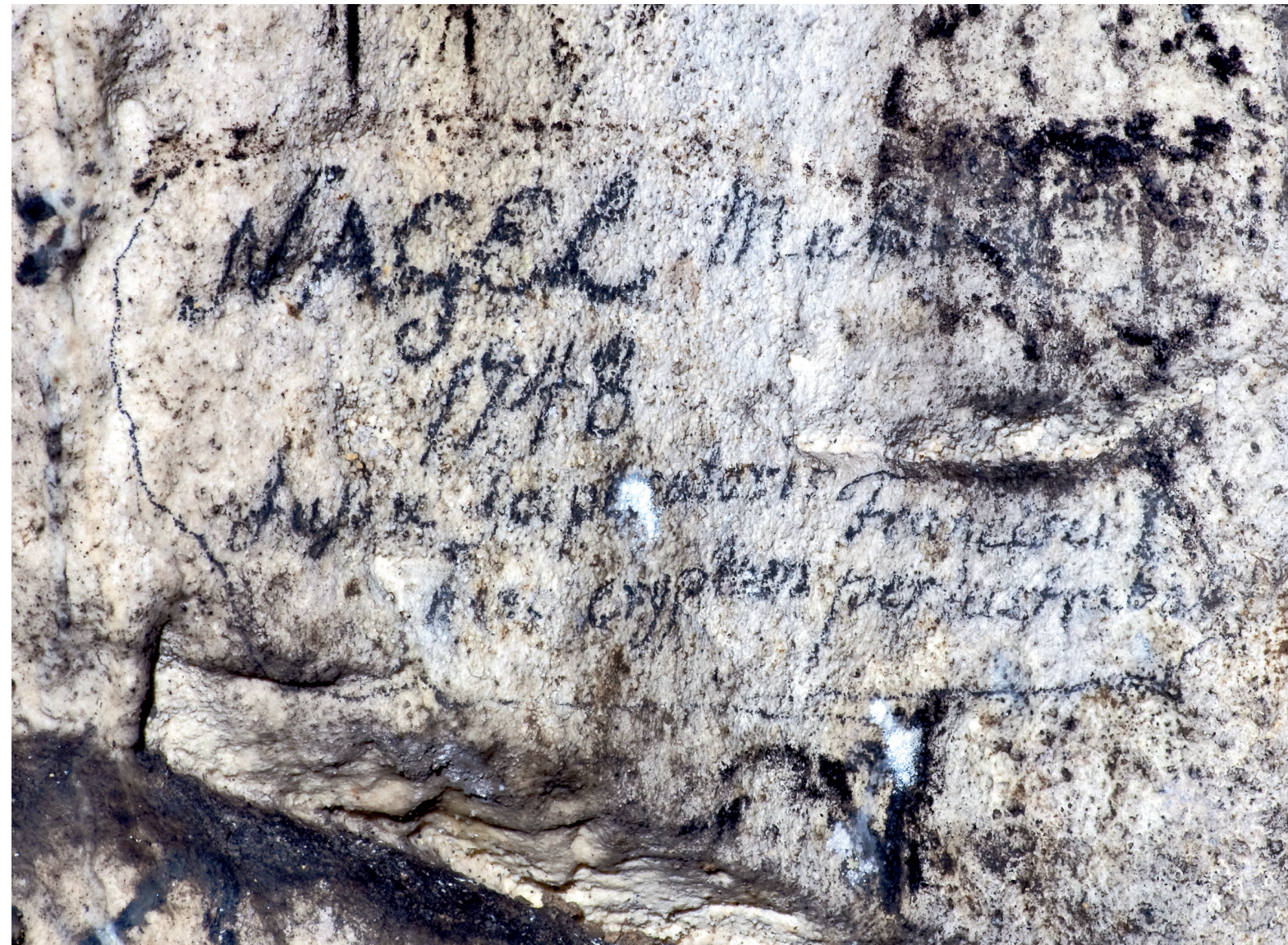
První cesta do jeskyní

Jeho první výprava vedla do jeskyní Horního Rakouska. Byl pověřen detailním průzkumem jeskyní, jejich popisem a také

měl uvádět na pravou míru různé legendy, pověsti či báchorky, které se tehdy kolem temných otvorů ve skalách šířily. V doprovodu malíře a architekta Franze Rosenstingla navštívil Nagel několik jeskyní. Nejucelenější popis podal o Dračí jeskyni, která je dnes mimořádně významnou archeologickou a paleontologickou lokalitou. Kromě charakteru podzemních prostor popsal Nagel i historické nápisy na stěnách či naplaveniny s množstvím kostí pravěkých zvířat. Tato první cesta mu vynesla odměnu přes 300 zlatých a také stálé místo v matematickém kabinetu císařského dvora. Stal se jeho vrchním dvorním matematikem.

Výprava na Moravu v roce 1748

Největším přínosem pro historii průzkumů našich jeskyní byla druhá Nagelova výprava. V roce 1748 byl pověřen zkoumáním dalších významných krasových oblastí císařství, včetně dnešního Moravského krasu. Cestu na Moravu uskutečnil v období března až května. Tentokrát jej doprovázel malíř Carl Beduzzi, který podobně jako Rosenstingel dokumentoval krasové útvary na povrchu i v podzemí. Stejně cenné jako tyto obrazy jsou Nagelovy rukopisy, kde podrobně popisuje vše zajímavé, co během výprav poznal. Největší dobu Nagel věnoval průzkumu Sloupských jeskyní. Pronikl do všech tehdy dostupných

Nagelův podpis s letopočtem 1748 ve Stříbrné chodbě
Foto Petr Zajíček, archiv SJČR

prostor tohoto krasového systému. Nejed-
vážnějším Nagelovým počinem byl sestup
do spodních pater Stupňovitou propas-
tí. Aktér výpravy se dlouho odhodlával,
protože byla ve známosti událost ze 17.
století, kdy byl do propasti spuštěn jistý
kameník Lichtenštejnů. Když byl pak vyta-
žen nahoru, začal hovořit o tom, co dole
spatřil, a během tohoto vyprávění náhle
skonat. Před svým sestupem Nagel chtěl,
aby dolů sestoupil někdo z řad místních
sedláků. Samozřejmě za úplatu. Když se
nikdo neodhodlal, zdvojnásobil odměnu
a teprve potom se přihlásil místní odváž-
livec. Když tento sestup a výstup absolvo-

val, stačilo to Nagelovi k tomu, aby sebral
odvahu a nechal se do jícnu Stupňovité
propasti spustit. A právě jeho autentický
popis prostor spodního patra pod propastí
je jednou z nejpoutavějších statí rukopisu:
„Tehdy nemyslíl jsem na nic jiného, než že
se celá stavba jeskyně pro neuvěřitelnou
rozervanost a rozlehlost zřítí. Zde je všech-
no strašlivé a hrůzyplné. Nevidíš nic jiného
než ohromné skalní útesy, které dodávají
všemu obraz příšerného rázu. Takže když
jsem se v tomto opuštěném, hlubokém,
smrdutém a hrůzném skalním labyrintu
ohlížel, napadla mne taková hrůza, že jsem
se na všech údech třásl a svých hříchů

jsem ze srdce litoval. Mezi všemi jeskyně-
mi, které jsem kdy viděl, je tato neoškli-
vější, jak každý se zděšením může poznat,
kdo by měl chuť ji prohledat.“ Kromě jiných
Beduzziho krásných vyobrazení existuje
i obraz prostor pod Stupňovitou propastí.

Nagel podává z výpravy na Moravu
i zprávu o propasti Macocha. Na její dno
však nesestoupil, ale nechal do ní spus-
tit místní sedláky. V rukopisu pak sepsal
jejich poznatky. Poslední jeskyní, kterou
Nagel v Moravském krasu navštívil, byla
Císařská jeskyně u Ostrova. V rukopisu
popisuje „velikou a hlubokou vodu, kte-

rou je jeskyně stále naplněna“. Po je-
zerech Císařské jeskyně se tedy plout
a jeskyni dále prozkoumat neodvážil. Za-
chovalo se však opět krásné Beduzziho
vyobrazení.

Další Nagelovy výpravy

Ještě téhož roku podnikl Nagel výpra-
vu do jeskyní Slovinska. Navštívil zde
nejvýznamnější jeskyně (Postojenskou,
Škocijanskou, Vilenicu ad.). Kromě krás-
ných obrazů tady Beduzzi vytvořil i mapy
některých jeskyní. V roce 1751 cestoval
Nagel do Horních Uhrů (území dnešního
Slovenska), kde z jeskyní navštívil Demä-

novskou ľadovou. Zajímavostí je, že vy-
stoupil na vrchol Kriváň. Další Nagelovy
cesty již neměly speleologické zaměření.
Procestoval Holandsko, Anglii a Francii
a také Halič, kde poznával etnografii.

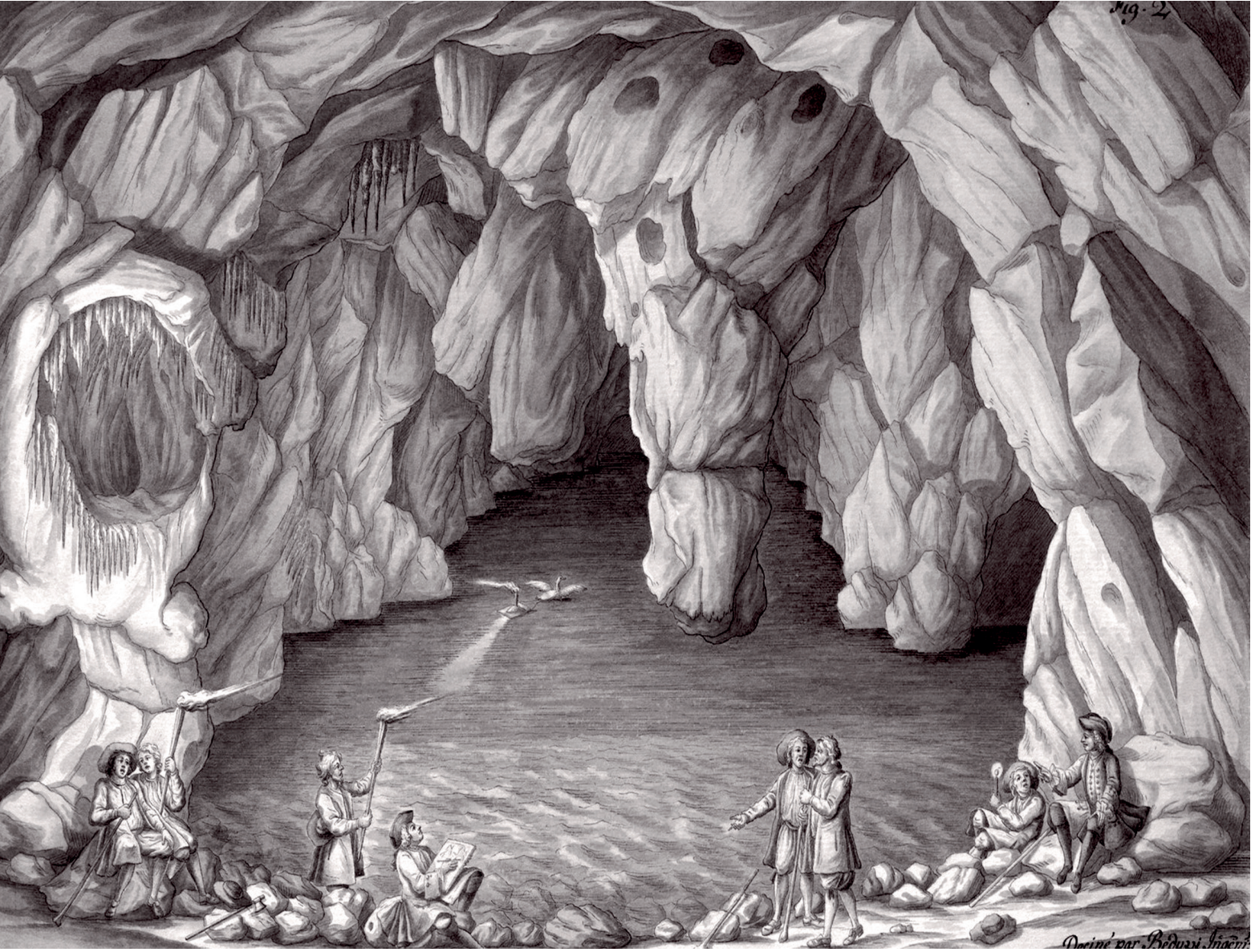
Již od první výpravy, kdy začal praco-
vat v matematickém kabinetu, byl Nagel
dobře finančně zajištěn. 22. 11. 1757 se
oženil. Ze šesti Nagelových dětí přežily
tři. Zajímavou osobností byla jeho dcera
Maria Theresia, která se provdala za zná-
mého nakladatele J. T. Trattnera. Rodina
měla vazbu k W. A. Mozartovi, který občas
pobýval v jejich sídle.

V 60. letech Nagel delší dobu působil
v solných dolech v Hallu u Innsbrucku, kde
z pověření císařovny pomáhal vylepšovat
zařízení pro těžbu. Nadále zůstával pra-
covníkem matematického kabinetu. Roku
1768 byl vyslán do Dolního Rakouska stu-
dovat následky zemětřesení, které silně
postihlo město Wiener Neustadt.

V letech 1770, 1771 a 1774 vytvořil Nagel
tři plány města Vídně a roku 1772 se
stal vedoucím matematického kabinetu.
Také byl zvolen prezidentem filozofic-
ké fakulty. V roce 1792 byl penzionován.
Zemřel 7. 5. 1794.

Beduzziho vyobrazení Gotické chodby ve Sloupských jeskyních.
Foto Archiv SJČR

Beduzziho kresba Císařské jeskyně.
Foto Archiv SJČR